

**ARGI
ETA
TXIKO**

DEABRUAK

JESSE-84

ARGI
eta
TXIKO
DEABRUAK

JUAN MANUEL ETXEBARRIA

ARGI GAIZTOA

Eragilea: Fermin Iraolagoitia

Egilea: Juan Manuel Etxebarria Ayesta

Marraskilaria: Jesus Antonio Ruiz

Margoa: Ernio, S. L.

Deposito Legal: BI- 257-84

Argitaratzailea: IKA, Euba. Tnoak: 673 04 86 - 673 18 50

Argitaletxea: Ibaizabal

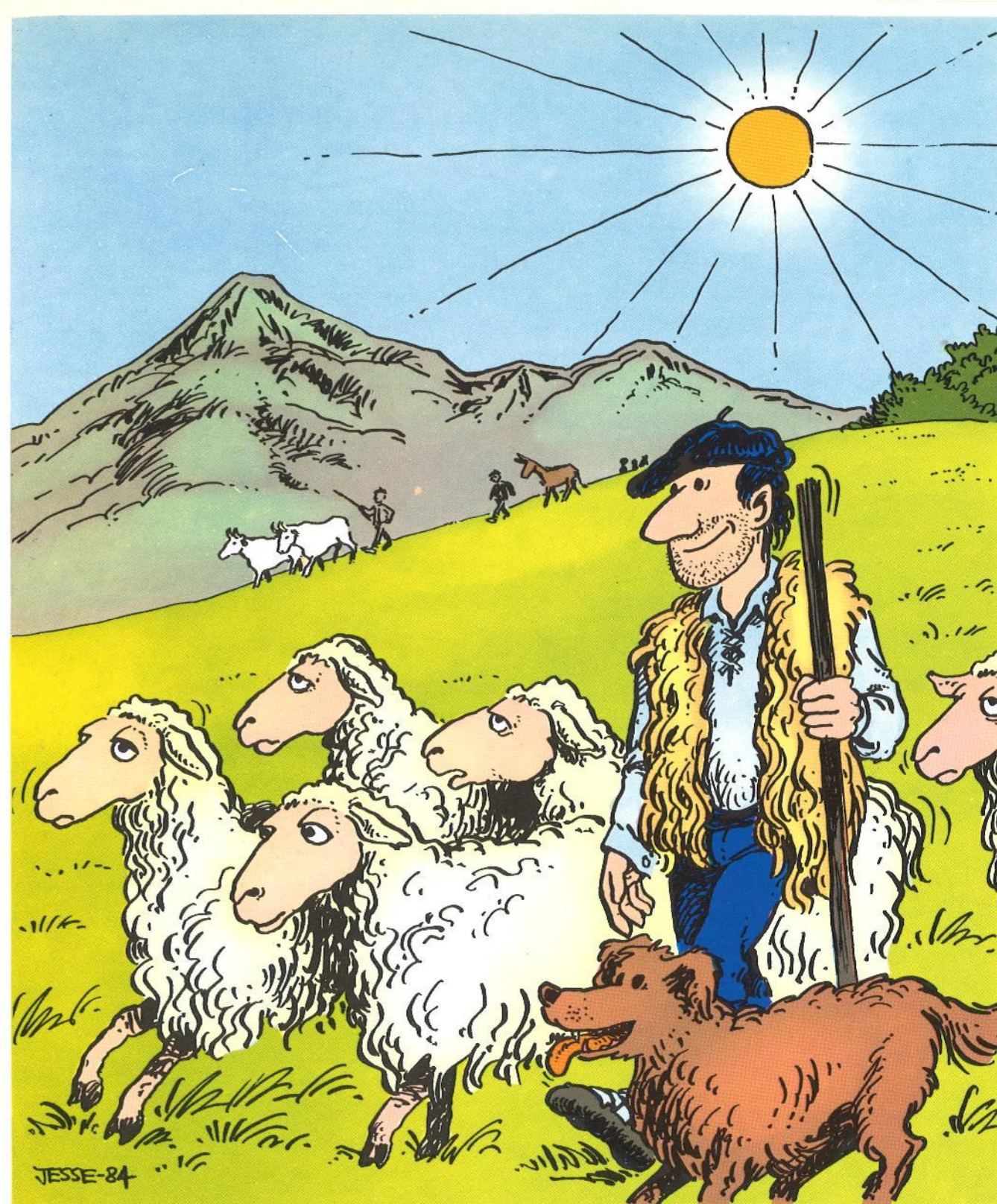
L. E. V. S. A. - Carretera Bilbao a Galdácano, 20 - BILBAO - 4

Egun baten Gorbeako artzain bat ganadu-feria batera joan zan ardi batzuk saltzeko asmoz.

Lehenago, ganadu-feria asko egiten ziran. Esate baterako Arratiako lurraldean zapatu bakoitzean herri baten egiten zan eta inguruko herrieta-koak euren idi, behi, txal, asto, zaldi, txarri, ardi edo dana dalakoren bat harturik, han alkartzen ziran sal-erosketok egiteko.

Gure Gorbeako artzaina ere han egoan bost edo sei ardirekin nork erosiko itxaroten.

Halakoren baten, txapel, burrus eta abarkamedidun gizon bat hurreratu jakon esanez:

–Zegan daukozak ba ardiok?
 –Hamar mila erlean bakoitza.
 –Zortzi ere nahiko dok honeentzat!
 –Hago ixilik! Hamarrean ere merke dozak eta!
 –Merke dinok! Ba, lehengo zapatuan ondo merke saldu joazan zereko urliak!
 –Halakoak izango zoazan! Honeek ikustea baino ez jagok, gazteak, lana onekoak eta umegin onak dozak.
 –Dana dala, karutxuak dozak, ezingo joadaz erosi.
 –Diruari begira ez hadi egon eta erosi eistazak, ez haz damutuko eta. Eta gainera danak erosten badeustazak artxo eder bat emongo doat.
 –Tirauk ba! Zuok artzainok eskola asko daki-zue eta ez jagok berbarik gehiago. Eutso dirua eta kitu!

Zegan: Zenbat dirutan.
Erla: Erreal.

Urlia: Fulano.
Umegin: Ume egile.

Tirauk ba: Bueno ba.
Eutso: Hartu.

Artzainak diruak ondo gorde ebazan garrikoaren barruan eukan zakutoan eta hitz asko egin ondoren eztarria sikutxu eukan legez, herriko tabernara joan zan.

Ardoa hutsean edan barik, mahaian ezarri eta bazkaria eskatu eban. Danerik atera eutsien atera ere eta ekarriala dana garbitzen eban. Edan ere polito. Kafe, kopa eta puroa ere mahai gainean eukazan. Ondo beteta egoan gure artzaina, zilbota eginda. Bere erako bertso batzuk ere bota ebazan. Zoriontsu egoan.

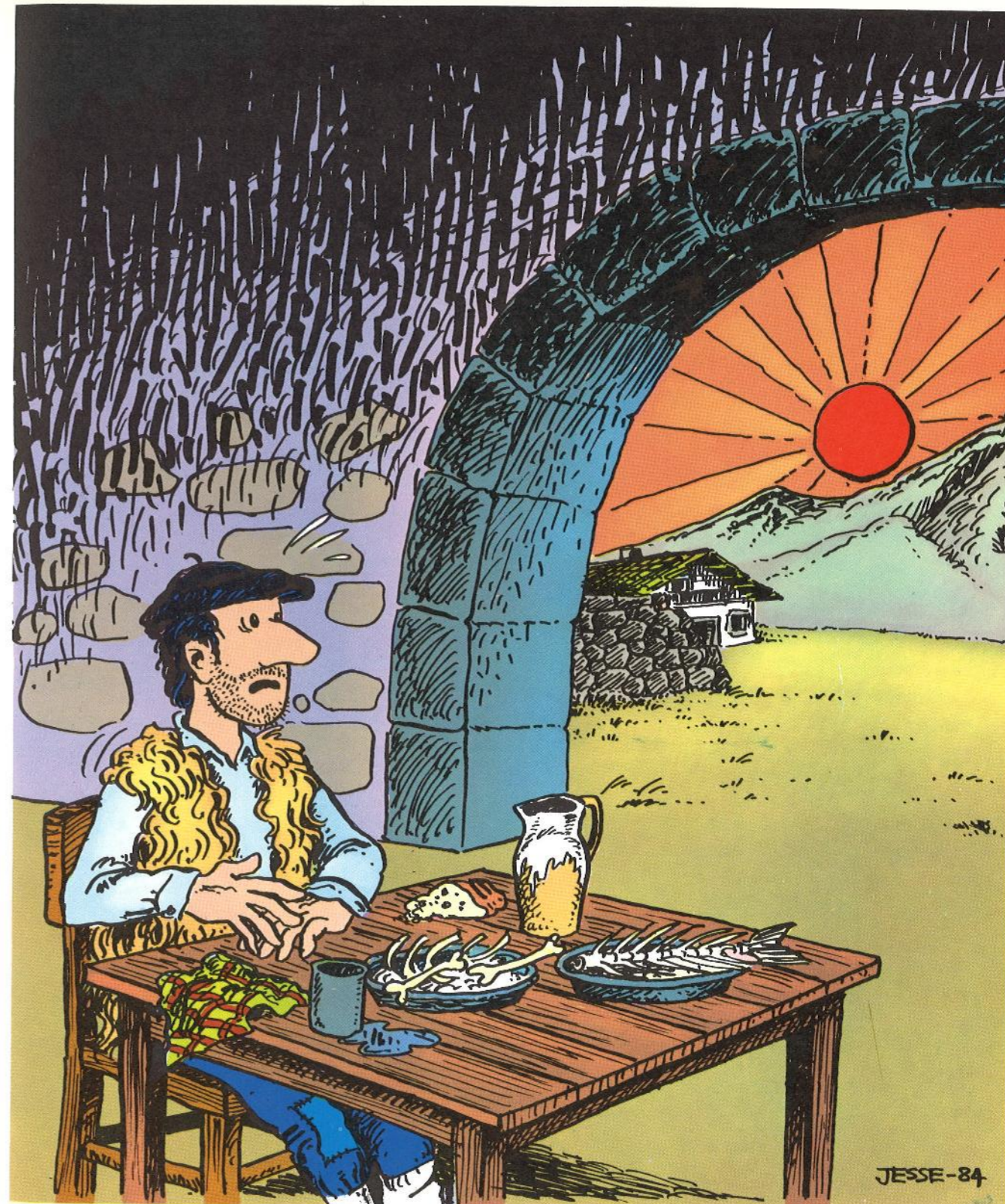
Zakutoa: Zaku txikia.
Zilbota: Tripea lodi.
Ekarriala: Ekarriz-ekarriz.

Egon eta egon, orduak aurrera eta iluntzea heldu zan. Gure artzaina bere begietako lausoa ete zan egoan baina benetan berandu zan eta txabolea han, Gorbeapean, Igrinaon, urrun baino urrunago.

Artzainak, danak ere, ibiltariak dira eta ez daukie kilometroen bildurrik baina gure artzaina ez egoan ohetik jagi barri, bete beteta baino.

Lausoa: Bista txarra.

JESSE-84

Halakoren baten, bazkaria eta gaisetikoak ordaindu, makila hartu, txakurrari txistu bat egin eta han doa gure artzaina biderik bide lehenengo, eta basorik baso gero. -

Joan eta joan, Arrabako landara heltzen egoala argi berezi bat ikusten eban bere gainean.

Hilargia izango zalakotan egoan baina ez, ez zan hilargia. Hilargia bere lekuan egoan eta gainera hilgoran. Ha argia beste bat zan, inoiz ikusi ba-koa, eta gehiago oraindik, bere atzean joian denbo-
ra guztian. Artzaina ez eze, txakurra ere argiari adi egoan eta artzainaren hanka artetik urten ere ez eban egiten.

Berezi: Espeziala.

Hilgora: Hilargia hasten.

Halan eta guztiz ere, aurrera egin eban Arrabako landatik zehar, baina argia beti bere atzean eta geroago eta hurrago.

Arineketan hasi zan apur baten zer jazoten zan ikusteko baina argia bera bestean edo arinago joian.

Artzaina ez zan bildurtia baina oraingoan ia-ia arnasa ere faltatu egin jakon. Nori deiturik ere ez eukan, arineketan egitea alperrekoa zan, ez ekian ez zer egin ez nora jo.

Bestean: Legez.

Igrñaora heltzeko gitxi falta zan eta artzainak hankak ez eze burua ere beroturik eukan argi berezi ha zala eta. Hain egoan sutan, badino berekautan:

—Hau dok izatekoa! Sekula ez nok bildurtu ezegaitik eta gaur argi madarikatu honek ni bildurtu! Ez horixe! Igrñaora heltzen noanean ikusiko jok horrek! Txabola ondoko pagadira heltzen banok eta pago errama handi bat hartu... ikusiko joaguk gehiago nor dan!

Igrñaora: Gorbea ondoa.
Sutan: Haserre.
Berekautan: Bere buruari.
Sekula: Inoiz ere ez.
Pagadi: Pago basoa.

Pagadira helduaz batera, argia ere, inausi bako pago baten errama artean geratu zan.

Artzainak orduan, geratu egin zala ikustean, han lurrean egoan pago errama handi bat hartu eta argia egoan pagapera joan zan.

Inausi: Podatu.

Indartsua bazan artzaina, une haretan orain-
dino indar gehiago eukan hark argiak su eta gar
ipini ebalako.

Denborarik galdu barik, eskuetan eukan
pago errama luzeaz joten dau argia eta han sortu
zan sortzekoa!

Su eta gar: Haserre.

Argia zatitu egin zan eta une berean deabru eta inpernukoz bete zan Igrĩaño guztia! Ha zan iza-tekoa!

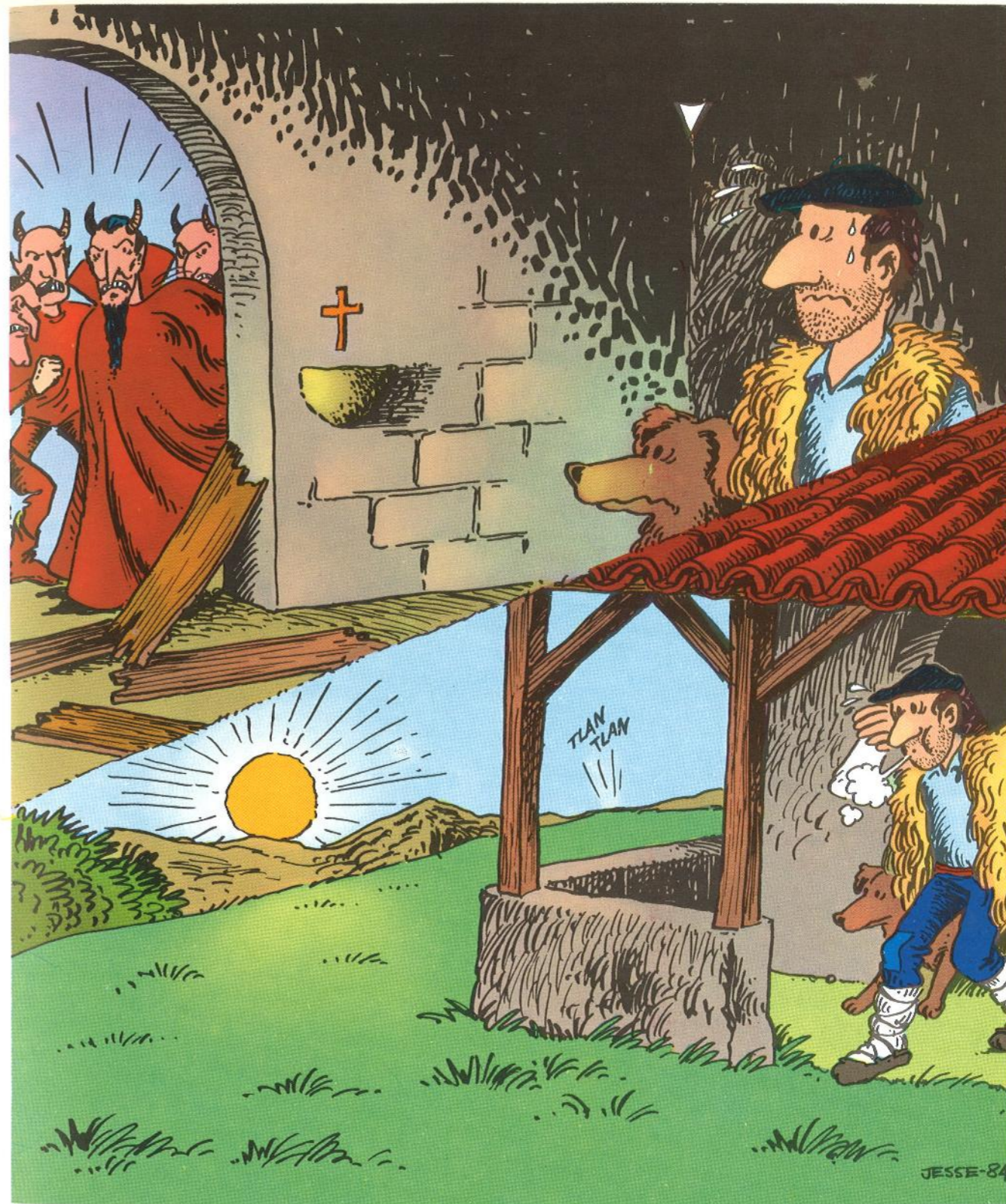
Artzainak egoera ha ikusi ebanean, deabruei pentsatzeko astirik emon barik, hasi zan arineketan eta aurrekorik ere ikusten ez ebala, jo Igrĩaño-ko ermitako atea eta barrura sartu zan.

Deabruak, ermita inguruan sokorru baten ebizen artzaina harrapatu gurean baina ezin ziran ermitan sartu.

Gau guztia emon eban artzainak ermita barruan. Errezu batzuk ere egin ebazan. Egunsentia heldu zanean eta harri-kanpaiak entzun, ermitatik kanpora urten, badaezpada inguruetatara begiratu eta areriorik ikusi ez ebanean, bere txabolara joan zan.

Harri kanpaiak: Albako kanpaiak.
Arerio: Kontrario.

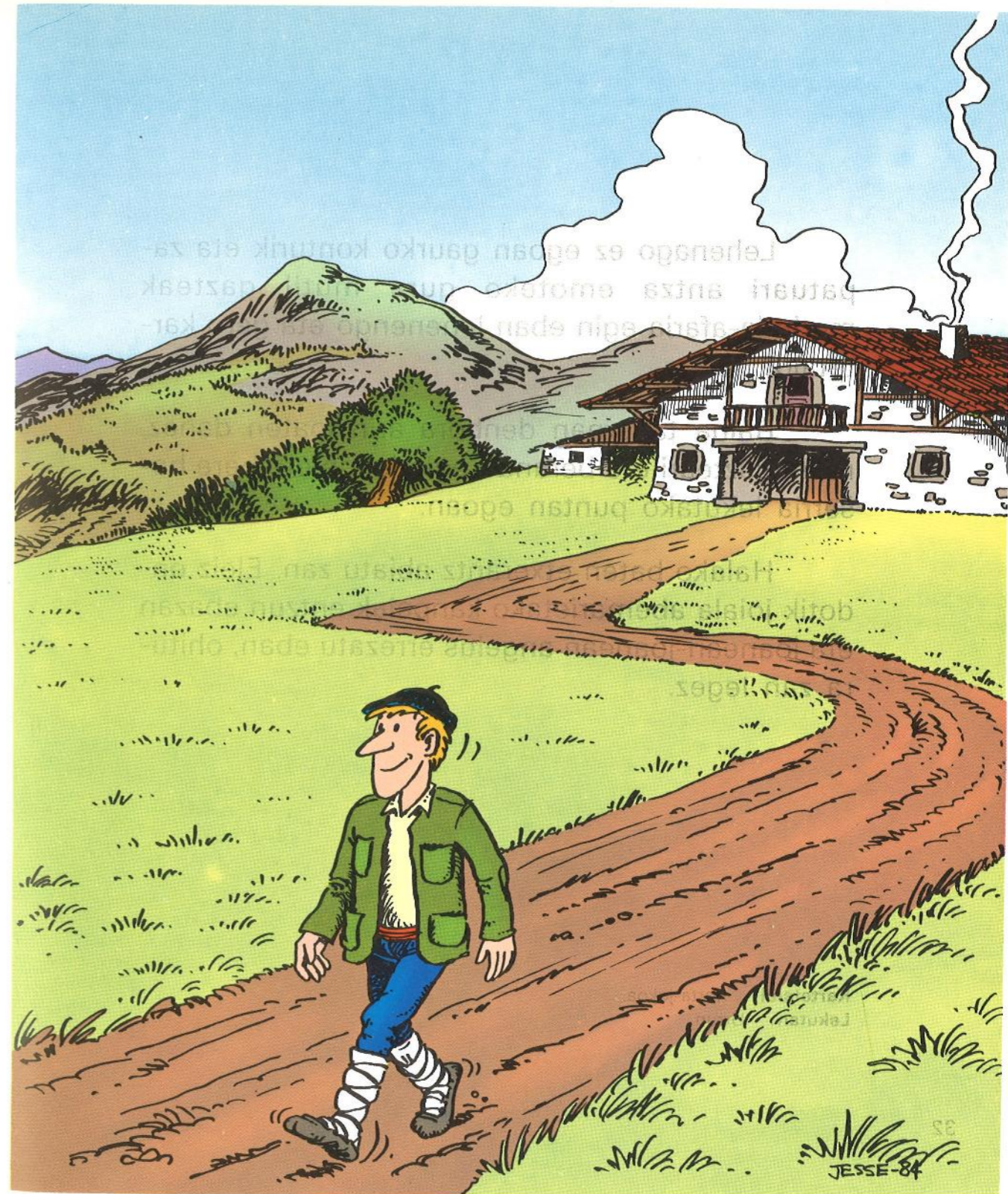

TXIKO GAIZTOA

Orain dala hainbat urte, ia kotxerik ere ez egoanean, mutil gazte bat lagunekana joan zan zapatu arratsalde baten.

Mendiko baserri baten bizi zan eta bide luzea eukan herrira joateko.

Udagioiena zan eta denbora ederra egoan. Herriko gazteak beti legez, bata lehentxuago bestea gerotxuago, herriko tabernan alkartu ziran.

Lehenago ez egoan gaurko konturik eta zapatuari antza emoteko gure mutil gazteak merinda-afaria egin eban lehenengo eta gero kartetaldi bat.

Baina tabernan denbora arin joaten denez, mutil gazteari ere berandu egin jakon eta bere baserria lekutako puntan egoan.

Halako baten etxerantz abiatu zan. Eleiz ondotik joiala abemarietako kanpaiak entzun ebazan eta joanean-joanean angelus errezatu eban, ohitura zan legez.

Kartetaldi: Karta-jokoa.
Lekutan: Urrun.

Basorik baso joian, behin pagapetatik, behin gaztainapetatik, baina bildur barik, bidea ondo ezagutzen eban eta.

Ez zan bildurtia baina gabaz edozein zarata zan nahiko buruko uleak arteztuteko eta noizbehinka zarata batzuk ere entzuten ebazan baina aurrrera egiten eban.

Zerua ez egoan guztiz erresu eta lainoak hirlargipean jartzen ziranean ez zan ia ezer ere ikusten epertargiren bat edo izan ezik. Baina barrero hirlargia ikusten zanean eguna zala zirudien basoko iluntasunean.

Erresu: Laino barik.

Epertargia: Eperdian argia daukan inektua.

Halakoren baten hilargia laino lodi baten gainean sartu zan eta ez eukan zati baten agertzeko asmorik.

Gure mutil gaztea larritu egin zan apur bat, ilun ere ilun egoan eta.

Joan eta joan, bide kurtze baten zeozer mogitzen zan eta gure mutil gaztea geratu egin zan badaezpada zer zan jakin arte.

Astiro-astiro hurreratu zan eta txiko bat zan, zaldikuma bat. Ez zan ikaratu mutila ohituta egoalako abereekin ibilten.

Sustua joan eta gero, txikoari: "joan hadi hortik" esanda, aurrera egin eban.

Baina txikoa bere atzean joian eta irrintza arraroak egiten ebazan gauza onerako.

Mutil gazteak uxatu egiten eban txiko ha baina alperrik, geroago eta artegago ikusten eban.

Txiko: Zaldikuma.

Uxatu: Alde egin erazi.

Halan eta guztiz ere mutila aurrera joian eta gehiagoko barik txikoa bere gainetik saltoka, ha-ginka eta ostikoka hasi jakon.

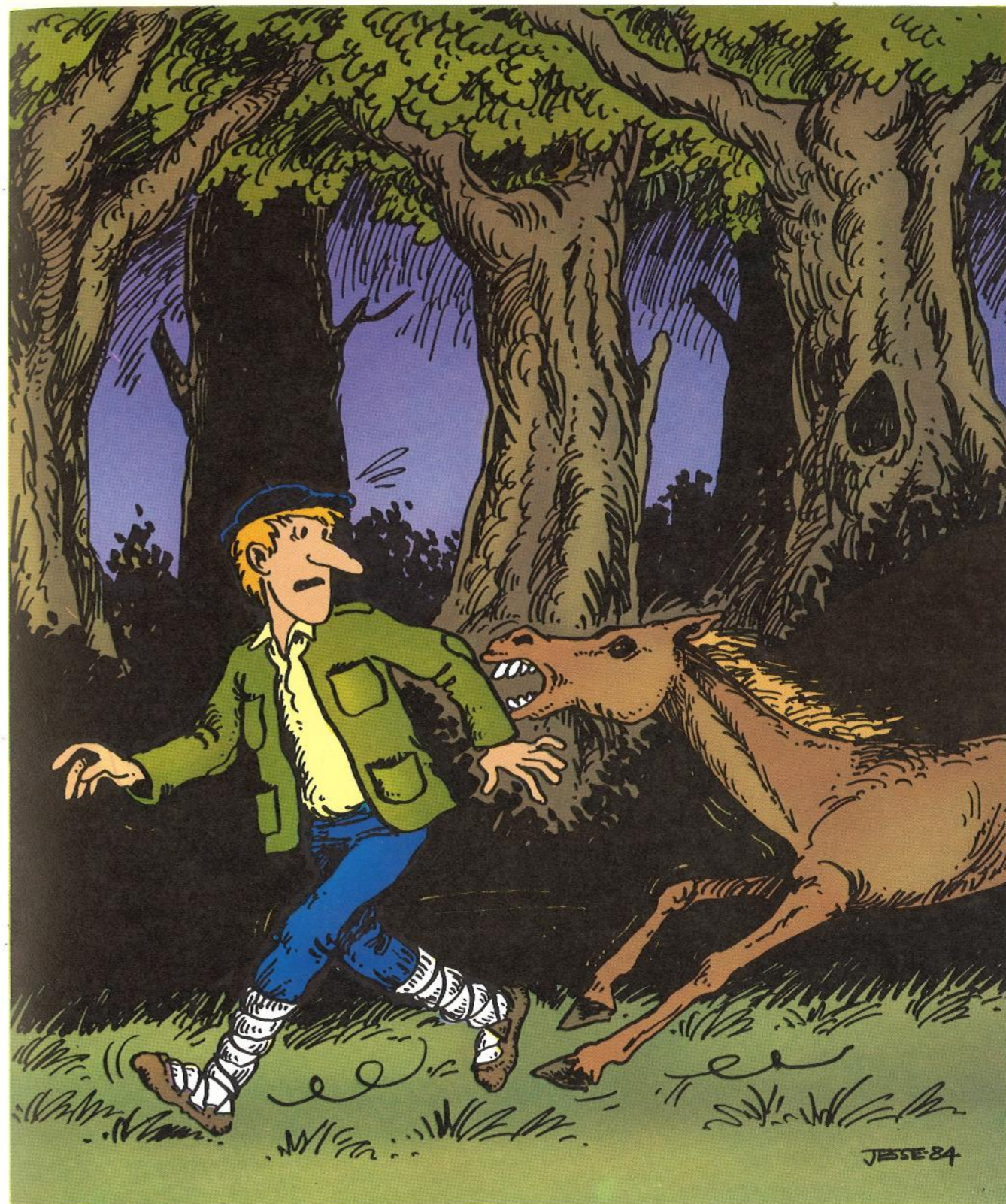
Mutil gaztea ikaratu egin zan, horrelako txi-korik inoiz ez ebalako ikusi eta beragandik defen-ditzeko arineketan hasi zan.

Arin ebilen mutila baina txikoa arinago. Larri-tasunaren larritasunaz, mutilak ondo ekizan bideak ere, galdu egin ebazan.

Mutilak baeragoion txikoa uxatzen baina ezin eban. Indarrak ere amaitzen joakozan eta txikoa geroago eta berdeago.

Ha zan gauaroa! Mutil gaztea indartsua eta ibiltaria zan baina txiko madarikatuak gehiago egi-ten eutsan.

Eragoion: Ebilen.
Berdeago: Haserreago.
Gauaroa: Gaba.

Gaba guztian ibili ziran, ibili ere, baso ilunean batetik bestera mutil gaztea aurretik eta txikoa atzetik.

Haronako baten gure mutil gazteak barriro aurkitu eban bere etxerako bidea eta ondo baino hobeto ezagutzen ebanez, lehen baino arinago joian, egaz ere ez arinago!

Harona: Hara eta hona.

Oraingoan txikoarengandik apurtxo bat al-
dendu zan baina ez gauza handirik.

Handik aurreratxoago ikazginak egozan ika-
tza egosten eta mutil gazteari indar barriak etorri
jakozala esan leikean ikatz txondorretako kearen
usaina barruntatzean.

Baina ez eukan inorekin hitz egiteko gogorik,
eta aurrera egiten eban atzera begiratzeko ere asti
barik.

Bere baserri ondoko korta-basora heldu zanean adore apur bat gehiago etorri jakon etxera hurreratzen egoan eta.

Handik lasterrera txikoa nondik etorren jakiteko, begiratzen dau atzerantz... eta ez dau ikusten ba ahotik sua dariola!

Korta-baso: Lehenagoko propietate biribilak.
Dariola: Botaten.

Une haretan, gehiago pentsatu ere egin bari-rik, han bazter baten egoan haritz-egur handi bat hartzen dau, badoa aurrez aur txikoarenganatz, josten dau buru buruan eta jo baeban ze, han sortu zan sortzekoa! Txiko madarikatua deabru berbera ez jakon bihurtu ba!

Mutil gazte errukarria zoratu ez zanean bertan! Arnasea ere ebagi egin jakon eta bihotzeko taupadak kontatu ezinekoak ziran.

Baina bizia bat baino ez dala eta, hasten da barriro arineketan, eta erdi zoraturik, nondik joian ere ez ekiala, azken baten heldu zan bere baserrira.

Heldu zan etxera baina ez eukan aterik jote-ko astirik, eta kontuak atera zelako abiada ekarriko eban, jo ostikada bat ateari, apurtu barruko txaramela eta sutondoko aurki baten ezarri zan guztiz ahulduarik.

Txaramela: Pasadora.
Ahuldu: Nekatu.

Etxekoak, jagita egozan, igandea zanez, goizeko mezara joateko asmoz, baina mutil gaztearen etorrerea ikustean hasi jakozan esaten:

—Zer Jaungoiko! Zer jazo jatzu ba?

—Ene, ama! Ene, ene! Hau izan da izatekoa!

—Baina zer izan da ba?

—Zer izan dan? Ba, hauxe eta hauxe... honantxik eta honantxik... txiko madarikatu bat deabru ez jat bihurtu ba!

—Zer dinozu semea? —esan eutsan amak.

—Bai ama, bai; sinistu ez egiteko modukoa da baina egia da.

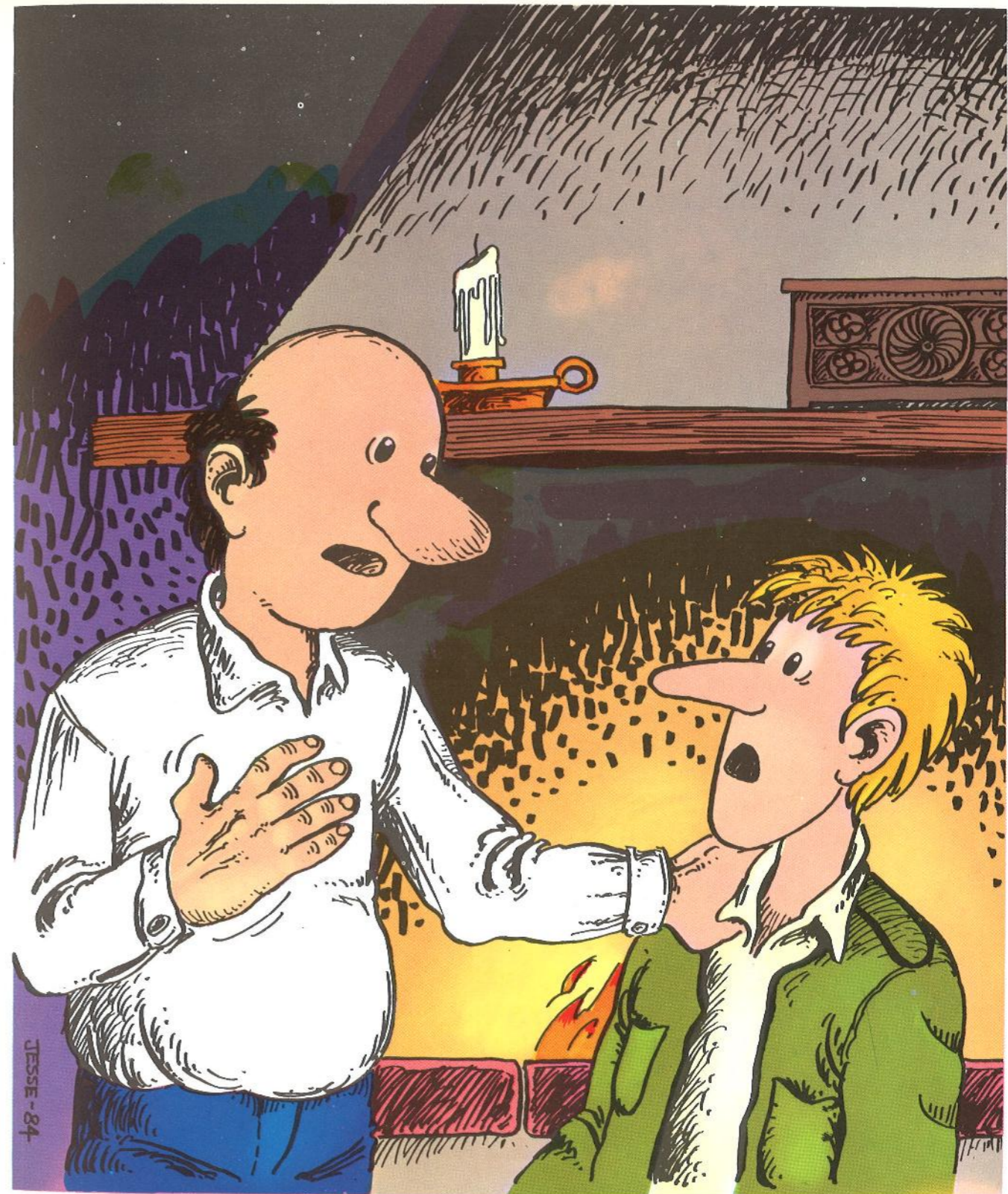

Mutil gaztearen aita ixilik egoan supazte-
rrean eta ama-semeak bihozberatuta ikusi ebaza-
nean esan eutsen:

—Gure aita defuntuak esan beist, lehenago
ere jazoten ei ziran holako kontuak. Ni neu ere es-
tukura baltza pasatuta nago neure gazte denbo-
ran holako kontu bat dala eta ez dala. Nik neuk ere
entzutea daukat deabrua batzuetan animalietan
sartzen zala baina holako kasuetan errezatuz gero,
ez ei zan ezer jazoten, otoitz egin ezik ostera bildur-
garria izaten ei zan.

Gure mutil gaztea lasaitu egin zan aitaren
hitzak entzutean eta hurrengorako baekian zer
egin: ohitura zaharra jarraitu!

Zupazterra: Su ondoan.
Bihozberatuta: Triste.
Beits: Eustan legez.
Estukura baltza: Sustu handia.

UMEENTZAKO IPUIN-TXORTA

- 1.—MARI ANBOTON ETA GORBEAN, Juan Manuel Etxebarria
- 2.—BAKOITZARI BEREAN, Ramón Etxebarria
- 3.—TXOLINTXU ETA NEKANETXU, Bibiñe Pujana - L. C. Abeal
- 4.—KARRAMARROEN IBILALDIA, Félix Zubiaga
- 5.—FRAKOTE IKERLARI, Ana Arruza
- 6.—MARI ANBOTOKOREN IBILALDIAK, Josu Penades Bilbao
- 7.—KUKUMETS, Juantxu Rekalde
- 8.—BASAJAUNAK, Juan Manuel Etxebarria
- 9.—AMAMAREN ABERETXOAK, Bibiñe Pujana
- 10.—LAMIÑAK, Juan Manuel Etxebarria
- 11.—KUKU PASOTA, Félix Zubiaga
- 12.—TXITXIBURRUNTZI ETA ARATOSTE, Bibiñe Pujana
- 13.—HALABEHARREZ MEDIKU, Félix Zubiaga
- 14.—IBANENTZAKO ARGI APUR BAT, Eburne Urkiola
- 15.—MAINTON ETA PRAISKU, Bibiñe Pujana
- 16.—ABEREA, Igone Magunagoitia
- 17.—ONDO IKASITAKOAREN AGERBIDEA, Ramón Etxebarria
- 18.—KISMI ETA OLENTZERO, Juan Manuel Etxebarria
- 19.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 20.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 21.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 22.—PERU TA MARIXA, Sabin Barruetabeña
- 23.—ARPEKO MARI, Eusebio Erkiaga
- 24.—SAN MARTINTXO, Juan Manuel Etxebarria
- 25.—PERUTXU ETA JENTILA, Juan Manuel Etxebarria
- 26.—HODEIA ETA ABADEA, Juan Manuel Etxebarria
- 27.—ARGI ETA TXIKO DEABRUAK, Juan Manuel Etxebarria
- 28.—PRAKAGORRIAK, Juan Manuel Etxebarria
- 29.—GORBEAKO TXORI GAIZTOAK, Juan Manuel Etxebarria